

# *Den kinesiske studiekommis­ sions besøg i København 1906*

AF LEIF LITTRUP

I *Historisk Tidsskrift* 2021:1, s. 46-72 bragtes en artikel med titlen „Ek­ sotisk, farlig eller ønskværdig? Danskernes syn på 'kineseren' i årene 1896-1920“, skrevet af cand.soc. og stud.mag. Brian Traantoft Rasmus­ sen og professor, dr.phil. Garbi Schmidt.<sup>1</sup> I artiklen omtales s. 56-58 en kinesisk studiekommis­ sions besøg i april 1906 fortrinsvis på grund­ lag af artikler i *Politiken* og *Adresseavisen*. Her beskrives ankomsten til Københavns Hovedbanegård (s. 56), hvoraf fremgår, at „modtagel­ sen var dog ikke officiel“, og et besøg på Nationalmuseets etnografi­ ske samling (s. 57-58), der omtales som „præget af en 'utrolig Taktlø­ shed““. Dette tages op igen i konklusionen (s. 71).

Med et vist kendskab til de dansk-kinesiske relationer i perioden<sup>2</sup> er det svært at tro på, at denne beskrivelse er dækkende for studiekom­ missionens modtagelse og ophold i Danmark. Derfor dette forsøg (*es­ say*) på at give læserne af *Historisk Tidsskrift* et mere retvisende billede, baseret på den danske dagspresse<sup>3</sup> og andre trykte kilder. Det er sam­ tidig en god anledning til at inddrage kinesiske kilder og se på de be­ retninger, som kommissionens to ledere, der begge var kejserlige høj­ kommissærer (*dachen*), efterfølgende publicerede: en dagbog af Dai Hongci (1853-1910)<sup>4</sup> og en samling af memoranda af Duanfang (1861-

<sup>1</sup> Deres samarbejde om en artikel nævnes allerede i Rasmussens kandidatspe­ ciale ved Aalborg Universitet fra 2019: Brian Traantoft Rasmussen: *A postcolo­ nial genealogical analysis of the differential ordering of humanity in a Danish context from c. 1700-2019, and a discussion of this ordering's influence on contemporary im­ migration and asylum policy*, Speciale, Aalborg Universitet, 15 okt. 2019, s. 54, note 8. Specialet er tilgængeligt på Det Digitale Projektbibliotek, Aalborg Uni­ versitet, <https://projekter.aau.dk/projekter/da/>.

<sup>2</sup> Leif Littrup: *Danes in Tianjin, China, 1860-1912*, University Press of South­ ern Denmark, Odense 2022.

<sup>3</sup> Fra Mediestream og *Kristeligt Dagblads* avisarkiv, og *Politiken* på mikrofilm.

<sup>4</sup> Hongci Dai 戴鴻慈: *Chushi jiuguo riji* [出使九國日記, Dagbog fra rejsen til de ni lande] Diyi shuju 第一書局, Beijing, 1906. Genoptryk, gennemset med skille­ tegnet af Chen Siyi 陳四益. Hunan renmin chubanshe, Changsha 1982. Si-

1911).<sup>5</sup> Fra dem begge kan man også få et indtryk af kommissionens rejse og ophold i andre lande.<sup>6</sup>

### *Kommissionen*

I sommeren 1905 udnævnte den kinesiske regering fire højtstående embedsmænd til at undersøge regeringsforholdene i en række lande som et bidrag til de reformer, der var i gang i Kina, men som gik noget trægt.<sup>7</sup> Efter forviklinger endte det med to kommissioner, der begge forlod Kina hen mod slutningen af året. Den ene fik særligt ansvar for Japan, Storbritannien, Frankrig og Belgien.<sup>8</sup> Den anden under Dai Hongci og Duanfang forlod Kina den 19. december 1905 og vendte tilbage 20. juli 1906. Undervejs besøgte den Japan, \*USA, Storbritannien, Frankrig, \*Tyskland, Danmark, Sverige, Norge, \*Østrig-Ungarn, \*Rusland, Nederlandene, Belgien, Schweiz og \*Italien. Den havde særligt ansvar for de fem med asterisk markerede lande og medbragte akkrediteringsbreve (*guoshu*) til disses statsoverhoveder fra den kinesiske kejser.<sup>9</sup>

Besøgene i de øvrige lande blev arrangeret undervejs og var uden

dehenvisninger er til denne udgave, der også giver nogle fremmede navne med latinske bogstaver.

<sup>5</sup> Duanfang 端方: *Duan Zhongmin gong zougao* [端忠敏公奏稿, Memoranda fra Duanfang], 16 bd., 1918. Bind 6: <https://www.bookinlife.net/book-37885.html>.

<sup>6</sup> Duanfangs beretning fra Tyskland er oversat i Oliver Simon: „Bericht der chinesischen Studienkommission aus dem Jahr 1906 über ihren Besuch in Deutschland“, *Zeitschrift für Chinesisches Recht (ZChinR)*, bd. 13, nr. 1, 2006, s. 77-85. På s. 83 ses et eksempel på vanskeligheden med at identificere udenlandske navne i kinesiske tekster: „Nach der Audienz besuchten wir zunächst die Stadt ‘Ke Lu Bo’ (Coburg?, Kiel?) zur Besichtigung einer Kanonenfabrik, danach reisten wir in den Westen von Deutschland in die verschiedenen Provinzen, wo wir das Exerzieren von Soldaten besichtigten. Darüber hinaus inspizierten wir Fabriken.“ „Ke Lu Bo“ eller Kelubo er ikke et bynavn, men Krupp, kanonfabrikkens navn.

<sup>7</sup> Dai 1906, s. 39; Kejserlig edikt Guangxu 31/06/14 (16. juli 1905), i *Qing Shilu* 清實錄, Dezong 德宗, kap. 546 s. 8a (digitaliseret #251-2). Engelsk oversættelse fra *Peking Gazette* er i *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, With the Annual Message of the President Transmitted to Congress December 5, 1905*, United States Government Printing Office, Washington DC 1906, s. 179, Document #208 (digitaliseret).

<sup>8</sup> E-Tu Zen Sun: „The Chinese Constitutional Missions of 1905-1906“ *The Journal of Modern History*, bd. 24, nr. 3, 1952, s. 55; Meribeth E. Cameron: *The reform movement in China, 1898-1912*, Stanford University Press, Stanford CA 1931, s. 101.

<sup>9</sup> Dai 1906, s. 79, 140, 211, 221, 250.



Dette „visitkort“ med Dai Hongci til højre og Duanfang til venstre har en indskrift på bagsiden, der dokumenterer, at de to den 13. juni 1906 gav det til Cesare Mangili (1850-1917), præsident for Verdensudstillingen i Milano („A Monsieur le Sénateur Mangili, Président de l'Exposition Internationale de Milan. Tai Hungtse Tuan Fong Hauts Commissaires de la Majesté L'Empereur de Chine. Milan, le 13 Juin 1906“). Det er sandsynligt, at et tilsvarende visitkort blev afleveret i Danmark og måske stadig findes i relevante arkiver. De kinesiske indskrifter til højre og venstre er de samme, som blev brugt, da de to indskrev sig i Københavns Rådshus' gæstebog. Foto: G. Burger. Billedet her er gengivet fra et canadisk antikvariats hjemmeside (Bjarne Tokerud Booksellers): <https://chinesevintagephotographs.wordpress.com/category/vintage-photographs-of-china/>.

akkrediteringsbreve.<sup>10</sup> Den 23. marts 1906 modtog kommissionen i Berlin et telegram fra det kinesiske udenrigsministerium, at Danmark havde anmodet om et besøg, og at regeringen i Beijing havde godkendt det.<sup>11</sup> Den danske offentlighed fik kendskab til besøget seks dage senere, da Udenrigsministeriet kort meddelte, at kommissionen på regeringens opfordring ville aflægge besøg i Danmark.<sup>12</sup> *Adresseavisen* har her en underoverskrift: „Raben-Levetzau virker“, og tilføjer efter selve meddelelsen: „Gud ved, hvad de vil sige, naar de faar Grevens otte monterede Slotte at se?“<sup>13</sup> med hentydning til udenrigsminister og lensgreve Frederik Raben-Levetzau (1850-1933), en af landets største jordbesiddere. *Adresseavisen* var dengang – som *Politiken* – partipolitisk radikal.<sup>14</sup>

Da den svenske regering hørte, at kommissionen skulle til Danmark, lod den gennem sin gesandt i Berlin meddele, at den gerne så et besøg i Sverige. Telegrafisk gav Udenrigsministeriet i Beijing besked om, at de kinesiske udsendinge efter besøget i Danmark skulle tage til Sverige og derefter vende tilbage til Berlin. Besøget i Norge blev efterfølgende arrangeret på tilsvarende vis.<sup>15</sup> Besøget i Nederlandene skete under medvirken af den derværende kinesiske gesandt, og kommissionen fik besked om det samme dag, som den var i audiens hos den østrigske kejser.<sup>16</sup> Det er disse ni lande, som titlen på Dai Hongcis dagbog henviser til.

Opholdet i USA varede ca. en måned og i Tyskland fra 7. marts 1906 til 8. maj,<sup>17</sup> dog afbrudt af ca. to uger i de tre skandinaviske lande inden kommissionen gjorde ophold i Berlin og i Sachsen og Bayern på vej mod Østrig-Ungarn.<sup>18</sup>

I dagspressen kaldes Dai Hongci henholdsvis „den meget ansete Finansmandarin“, „Chefen for Finansvæsenet“ og „Præsident for Ritualkollegiet“.<sup>19</sup> Ved afrejsen fra Kina var han viceminister i Finans-

<sup>10</sup> Duanfang 1918, s. 19a.

<sup>11</sup> Dai 1906, s. 139.

<sup>12</sup> *Berlingske Tidende*, 29. mar. 1906, s. 2, og flere andre.

<sup>13</sup> *Adresseavisen*, 29. mar. 1906, s. 2.

<sup>14</sup> Jette D. Søllinge og Niels Thomsen: *De danske aviser 1634-1989*, bd. 2, Odense Universitetsforlag, Odense 1989, s. 105, 171. Værket indgår i databasen <http://dedanskeaviser.dk/>.

<sup>15</sup> Dai 1906, s. 174, 194.

<sup>16</sup> Sun 1952, s. 255; Dai 1906, s. 212.

<sup>17</sup> Dai 1906, s. 118, 208.

<sup>18</sup> Dai 1906, s. 203-208.

<sup>19</sup> *Berlingske Tidende*, Aften, 14. apr. 1906, s. 1; *Ringsted Folketidende*, 17. apr. 1906, s. 1; *Berlingske Tidende*, Aften, 17. apr. 1906, s. 1.

ministeriet (*Hubu shilang*), men i februar 1906 blev han udnævnt til minister, eller præsident, i Ritualministeriet (*Libu shangshu*).<sup>20</sup> Duanfang kaldes henholdsvis generalguvernør eller vicekonge over provinserne Fujian og Zhejiang. Begge betegnelser bruges som oversættelse af samme titel (*Min-Zhe zongdu*).<sup>21</sup> Ved ankomsten til Danmark havde de dermed begge den næsthøjeste embedsrang.

Deres rejsegruppe vekslede i størrelse. Nogle blev efterladt eller sendt i forvejen med særlige opgaver og kunne senere støde til igen, ligesom der blev suppleret med kinesisk diplomatisk personale og andre i de lande, som de besøgte. I Tyskland ansatte kommissionen to tyskere, der talte kinesisk efter længere ophold i Kina.<sup>22</sup> Gruppen under Dai Hongci og Duanfang, der kom til Danmark, var på 20 personer, hvoraf 14 ud over de to ledere er nævnt ved navn. De sidste var tjenestefolk.<sup>23</sup>

### *Modtagelsen i Danmark*

Om morgenen den 16. april steg kommissionen på Stettiner Bahnhof i Berlin ind i en salonvogn sendt af den danske regering.<sup>24</sup> Kl. 15.25 ankom den til Gedser med færgen fra Warnemünde og blev modtaget af kommandør Balthasar Münter (1837-1932) som repræsentant for den danske regering. Han var tidligere søofficer og havde opholdt sig i Østasien 1887-1898 som repræsentant for den britiske skibs- og våbenfabrikant Sir W.G. Armstrong, Mitchell & Co., med bopæl i Japan.<sup>25</sup>

<sup>20</sup> Dai 1906, s. 109.

<sup>21</sup> Hans biografi er i Arthur W. Hummel: *Eminent Chinese of the Ch'ing Period (1644-1912)*, United States Government Printing Office, Washington DC 1943-44, s. 780-782 (digitaliseret).

<sup>22</sup> Dai 1906, s. 119.

<sup>23</sup> Dai 1906, s. 175. De nævnte er Liu Ruozeng 刘若曾, Wu Guangjian 伍光建, Shi Zhaoji 施肇基, Guan Mianjun 关冕钧, Wen Bingzhong 温秉忠, Deng Bangshu 邓邦述, Yao Guangshun 姚广顺, Guan Genglin 关赓, Yue Zhaoyu 岳昭燏, Chen Yi 陈毅, Tang Yuanzhan 唐远湛, Gao Erqian 高而谦, Shanming 善明 og Basi 巴斯. En liste fra det kinesiske gesandtskab i Berlin er gengivet i *Dannebrog*, 18. apr. 1906, s. 2 med deres titel eller funktion i gruppen. Den sidste, Basi, er tyskeren, ingeniør Ludwig Basse, teknisk sekretær. Basse var uddannet som maskinist i flåden og kom 1885 i kinesisk tjeneste. 1905-1907 var han teknisk direktør på Jiangnan Flådeværft ved Shanghai, jf. Georg Baur: *China um 1900. Aufzeichnungen eines Krupp-Direktors*, herausgegeben und kommentiert von Elisabeth Kaske, Bochlau, Köln 2005, s. 720. I juni 1907 modtog han Kommandørkorset (2. grad) af Dannebrogordenen, jf. *Hof & Stat*, 1908, s. 43.

<sup>24</sup> Dai 1906, s. 175. Dai Hongcis dagbog, s. 175-187, er grundlaget for den følgende skildring af opholdet i Danmark. Nogle navne på institutioner omtalt i dagbogen er fra dagspressen.

<sup>25</sup> Balthasar Münter: *Nogle erindringer*, 2 bd., Gyldendalske Boghandel: Nordisk

Han havde længere ophold i Kina, sammenlagt omkring tre år, ofte i Tianjin, hvor han samarbejdede med Li Hongzhang, der stod for meget af Qingrigets udenrigspolitik og de nordlige militærstyrker. Münter var bl.a. censor/eksaminator på Søofficersskolen i Tianjin 1889 og 1891. En af skolens lærere i 1889 var med kommissionen, og der gik ikke lang tid, før de genkendte hinanden.<sup>26</sup>

På Hovedbanegården i København gjorde kammerjunker H.A. Bernhoft, fuldmægtig i Udenrigsministeriet, modtagelsessalonen klar til kommissionens ankomst med et tæppe lagt ud på perronen foran. Toget ankom 19.25 med næsten tre kvarters forsinkelse. Det var 2. påskedag, og mange rejsende vendte hjem fra påskeferie. Med toget fra Berlin var så mange, at ekstravogne måtte indsættes, og ved oprangeringen blev salonvognen anbragt, så den i København ikke standsede ud for tæppet på perronen, hvor der var fyldt godt op med passagerer. Kommissionens medlemmer måtte gelejdes hen til modtagelsessalonen med hjælp fra stationsforstanderen. Det gik fint, og i salonen ventede telegrafingeniør Sonne, der kendte flere af kommissionens medlemmer fra sine mange år i Kina. Han sluttede som udenlandsk rådgiver for Den Kinesiske Telegrafadministration og kom hjem i 1904.<sup>27</sup> Uden for banegården var der også trængsel, dels passagerer og dels folk, der kom for at se på de fremmede, men gæsterne kom uden problemer med landauerne til Hotel Phønix i Bredgade.<sup>28</sup>

Næste dag havde *Politiken* på sin forside en tegning af kommissionen på perronen på vej ind i ventesalen og bemærker, at „Nogen officiel Modtagelse fandt ikke Sted“. Artiklen inde i bladet har som underoverskrift: „Ingen officiel Modtagelse“ og nede i artiklen:

Hr. Tai Hung Tse [Dai Hongci] saa sig nogle Øjeblikke omkring i Ventesalen, men da hans spejdende Blik ikke fandt Grev Raben – der var ikke Spor af officiel Modtagelse – gik han fulgt af sine Landsmænd og Kommandør Münter ud til de ventende Landauere.<sup>29</sup>

Forlag, København 1915 [Fotografisk optryk, August Bang, København 1969-70]. Hans ankomst til Østasien 1887 i bd. 1, s. 157 og afgang 1898 i bd. 2, s. 199. Særlig for opholdet i Japan kan henvises til Yoichi Nagashima: *Dødens købmand, Balthasar Münter, leverandør til det kejserlige japanske hof*, Gyldendal, København 2006.

<sup>26</sup> Münter 1915, bd. 2, s. 91-92, 130; Dai 1906, s. 175-176.

<sup>27</sup> Carl Christian Sonne (1850-1908). Nekrolog i *Berlingske Tidende*, Aften, 24. novbr. 1908, s. 1.

<sup>28</sup> Dai 1906, s. 176; *Dagens Nyheder*, 17. apr. 1906, s. 2, og andre aviser.

<sup>29</sup> *Politiken*, 17. apr. 1906, s. 1, 3-4.

Et par dage forinden kunne man imidlertid læse i dagspressen og udsendt af Ritzaus Bureau, at kommissionen „er anmeldt til den henværende Regering ad diplomatisk Vej, og Besøget har en officiel Karakter“.<sup>30</sup> Om det officielle ved selve modtagelsen på banegården er der derimod delte meninger i aviserne. De går fra, at „der ikke var officiel Modtagelse“,<sup>31</sup> over at „Noget egentlig officielt Præg kan man ikke paastaa, der hvilede over den kinesiske Regeringskommissions Ankomst i Gaar Aftes“,<sup>32</sup> til at kommissionen „blev modtaget med al mulig officiel Honnør“<sup>33</sup> og endelig, at det officielle slet ikke nævnes.<sup>34</sup>

Ingen af kineserne nævner eller kommenterer modtagelsen, men det er ikke sandsynligt, at Dai Hongci forventede at blive modtaget af udenrigsministeren på banegården. I de øvrige lande blev de, når det var muligt, modtaget af personale fra de kinesiske gesandtskaber og en repræsentant fra det pågældende land med efterfølgende visit hos udenrigsministeren. Danmark, Sverige og Norge havde ikke kinesiske gesandtskaber, så her trådte repræsentanter for udenrigsministerierne til som i Danmark, og først efter ankomsten aflagde de besøg hos udenrigsministeren.<sup>35</sup> Den kritik af udenrigsministeren, som man fornemmer i *Politikens* i øvrigt underholdende fremstilling, er derfor ubegrundet.

Hvis man sammenligner med ankomsten til banegården i de andre landes hovedstæder, er der variationer, men ikke sådan, at man kan se en direkte kritik af modtagelsen i København. I Sverige var en repræsentant fra Udenrigsministeriet kommet til Malmø for at ordne vognen, men fra selve modtagelsen på banegården i Stockholm, nævnes blot, at det regnede kraftigt, og at flere tusinde havde trodset regnen for at komme og se kineserne og byde velkommen.<sup>36</sup> Da de om morgenen den 27. april med sovevogn kom over grænsen til Norge blev de modtaget af en repræsentant fra Udenrigsministeriet, mens de på ba-

<sup>30</sup> *Berlingske Tidende*, Aften, 14. apr. 1906, s. 2; *Ribe Stifts-Tidende*, 14. apr. 1906, s. 2. „Dagens Nyt /./ Gennem Ritzaus Bureau. /.../ Den kinesiske Regerings-Kommissions Besøg i Kjøbenhavn. ... Dette besøg faar en fuldt ud officiel Karakter.“

<sup>31</sup> *Sjællands-Posten*, 17. apr. 1906, s. 2.

<sup>32</sup> *Dagens Nyheder*, 17. apr. 1906, s.2. Tilsvarende i *Nationaltidende* og *Dagbladet*.

<sup>33</sup> *Ringsted Folketidende*, 17. apr. 1906, s. 1. Samme artikel i *Viborg Stifts Folkeblad*, 17. apr. 1906, s. 2.

<sup>34</sup> *Dannebrog*, 17. apr. 1906, s. 2.

<sup>35</sup> Dai 1906, s. 68, 78, 109, 114, 118, 187, 195, 209, 220, 229, 232, 238, 247.

<sup>36</sup> Dai 1906, s. 187.

negården i Christiania (Oslo) blev modtaget af den norske tolk, der havde opholdt sig i Kina i 25 år, og af to officerer.<sup>37</sup>

Dagen efter ankomsten til København var kommissionen i audiens hos kongen og dronningen på Amalienborg, hvor også kronprinsen og andre fra den kongelige familie var til stede.<sup>38</sup> Damerne var alle i sort, da der var hofsorg efter Christians 9.s død 29. januar 1906. Af samme grund var der ikke en statsmiddag med kongen som vært, fik kommissionen at vide. Efterfølgende var de hos kronprinsen og prins Valdemar, med visitkort og indskrivning i deres fremmedbog (dvs. gæstebog). Efter frokost var de forbi Udenrigsministeriet for at hilse på udenrigsministeren, og derefter på Københavns Rådhus, også med indskrivning i fremmedbog.<sup>39</sup> Fra Rådhuset gik turen til skydebanerne ved Faste Batteri, hvor Madsens rekylgevær blev demonstreret, og efterfølgende besøgte de kinesiske udsendinge geværfabrikken, og der blev bestilt geværer til den kinesiske Nordhær. De sluttede dagen med et besøg på kloakpumpestationen på Kløvermarksvej, og om aftenen var der middag i udenrigsministerens privatbolig i Amaliegade med deltagelse af bl.a. de udenlandske gesandter i København. Nogle af kommissionens medlemmer spiste hos kommandør Münter under forsæde af hans søn, da han selv var hos udenrigsministeren. Senere på aftenen kom de andre fra kommissionen og hilste på familien og hørte den ældste datter synge.<sup>40</sup>

#### *Besøget på Nationalmuseet*

Den følgende dag delte kommissionen sig. Nogle tog på skibsværft og smørfabrik og blev ledsaget af en tysker, der talte kinesisk, og som var sendt med kommissionen fra Berlin af et stort tysk handelsfirma i Kina.<sup>41</sup> Resten af kommissionen tog på Nationalmuseet, med besøg først på den oldnordiske samling, som beskrives ret udførligt, fulgt af en tur gennem den etnografiske samling. Fra pressen var det almindeligt kendt, at kommissionen ønskede at besøge begge samlinger,<sup>42</sup> men alligevel kalder *Adresseavisen* i en underoverskrift det for „En utrolig Taktløshed“ og nede i artiklen for „en krænkende Taktløshed“ fra mu-

<sup>37</sup> Dai 1906, s. 195.

<sup>38</sup> *Hof & Stat*, 1907, Tillæg, s. 57. Omtales fyldigt i en del aviser.

<sup>39</sup> De to lederes signaturer er gengivet i *Politiken*, 18. apr. 1906, s. 4.

<sup>40</sup> *Dannebrog*, 18. apr. 1906, s. 2; *Roskilde Avis*, 19. apr. 1906, s. 2.

<sup>41</sup> Franz Schaller, der havde været militærinstruktør i Kina siden 1885 og var assistent hos Carlowitz & Co., jf. Baur 2005, s. 746.

<sup>42</sup> *Dagens Nyheder*, 17. apr. 1906, s. 2; *Nationaltidende*, 17. apr. 1906, s. 3. Det var også udsendt over Ritzaus Bureau, jf. *Horsens Avis* 17. apr. 1906, s. 1; *Politiken*, 18. apr. 1906, s. 1.

seumsfolkenes side at tage kommissionen gennem „den etnografiske Afdeling, hvor kinesisk Kultur er repræsenteret Side om Side med indiansk, grønlandsk og hottentottisk“.<sup>43</sup>

Nogle af de andre dagblade, men ikke alle, er opmærksomme på det lidt akavede i at fremvise de kinesiske genstande sammen med samlinger fra sådanne folkeslag. Omtalen i *Kristeligt Dagblad* er et godt eksempel på holdningen og viser samtidig pressens kendskab til kommissionens museumsbesøg i andre lande:

Fra oldnordisk gik Turen til etnografisk Museum, der dog ikke syntes i synderlig Grad at interessere Kineserne, og som paa Britisk Museum i London undgik de med flid den kinesiske Afdeling - muligvis det støder deres Følelse saaledes at se deres Kultur stillet Side om Side med halvbarbariske og uciviliserede Folkestammers.<sup>44</sup>

Museer indgik i kommissionens besøg i de andre lande, også etnografiske samlinger med kinesiske genstande.<sup>45</sup> Museer var en del af de ændringer, der var i gang i Kina på den tid. Det første offentlige museum blev oprettet nogenlunde samtidig med kommissionens rejse, og i foråret 1906 var der i Beijing planer om at indrette en offentlig park nord for paladset med bl.a. et museum.<sup>46</sup> Dai Hongci har en forholdsvis udførlig beskrivelse af Nationalmuseets oldnordiske samling og slutter med:

I de følgende rum var der oldsager fra forskellige lande som Afrika, Sydamerika og De Nordatlantiske Øer, og de indiske og japanske genstande er rigtig mange. De kinesiske genstande, de udstiller, såsom porcelæn, vævede billeder, udskårne lakarbejder, udskårne elfenben og udsmykninger med guldtråd er såmænd ikke så dårlige.<sup>47</sup>

Museumsbesøget fulgtes af frokost på Hotel Bristol på Rådhuspladsen. Herom skriver Dai Hongci, at det var Københavns mest berømte

<sup>43</sup> *Adresseavisen*, 19. apr. 1906, s. 1.

<sup>44</sup> *Kristeligt Dagblad*, 19. apr. 1906, s. 2.

<sup>45</sup> Dai 1906, s. 110, 115, 116, 134, 199, 208, 253.

<sup>46</sup> Lisa Claypool: "Zhang Jian and China's First Museum", *Journal of Asian Studies*, bd. 64, nr. 3, 2005, s. 567-604; Mingzheng Shi: "From imperial gardens to public parks: the transformation of urban space in early twentieth-century Beijing." *Modern China*, bd. 24, no. 3, 1998, s. 227.

<sup>47</sup> Dai 1906, s. 180.

hotel, hvor alle, der kom fra de forskellige lande til kongens bisættelse i februar havde boet. Udsendingen fra den østrigske kejser, ærkehertug Leopold Salvator af Østrig-Ungarn, boede ganske rigtigt på Hotel Bristol, men der var fyldt godt op på de københavnske hoteller i forbindelse med bisættelsen, også på Hotel Phønix, hvor bl.a. den britiske og franske delegation var indlogeret.<sup>48</sup> Umiddelbart kan man fornemme en kritik i Dais bemærkning. Af dagspressen fremgår, at den kinesiske delegation fik en grundig forevisning ved H.L. Wilkening, der var forpagter af dette forholdsvis nybyggede hotel, og *Politiken* skriver, at „Vicekongen lod ved sin Attaché Hr. Wilkening sige, at Bristol efter hans ubetydelige og intetsigende Mening var det bedste Hotel i Kjøbenhavn.”<sup>49</sup> Så markedsføring i konkurrencen mellem de københavnske hoteller kan have spillet ind, ligesom kommissionen muligvis vidste, at den kinesiske oppositionelle – og landflygtige – Kang Youwei havde boet på Hotel Bristol i 1904.<sup>50</sup>

#### *De følgende dage*

Onsdag eftermiddag gik med besøg på Den kgl. Porcelænsfabrik og Carlsberg Bryggerierne, og om aftenen var de kinesiske gæster i Cirkus Varieté i Cirkusbygningen.<sup>51</sup> Om torsdagen startede de på Finsens medicinske Lysinstitut i Rosenvænget og hørte bl.a., at uddannede læger, der sendes dertil på videreuddannelse, kan blive færdige på tre til seks måneder. Derefter fulgte en tur i Frihavnen, hvor amerikabåden *OSKAR II* var ved at gøre klar til afgang, og de fik en rundvisning. De var forbi Frihavnens Elektriske Centralstation med en maskine på 1.300 hk., hvorefter de spiste frokost på Langeliniepavillonen indbudt af Grosserersocietetet. Om eftermiddagen gik turen til Landbohøjskolen.

Om fredagen modtog følgende fra kommissionen Dannebrogordenen: Dai Hongci og Duanfang begge Storkorset, Liu Ruozeng Kommandørkorset (2. grad) og Wu Guangjian og Yue Zhaoyu begge Ridderkorset.<sup>52</sup> Dagen gik med besøg på Statens Serums Institut og universitetet og – efter frokost på Hotel Bristol – på Hans Tavsens Gades

<sup>48</sup> *Nationaltidende*, 17. febr. 1906, s. 2; *Dannebrog*, 16. febr. 1906, s. 2. Se også *Hof & Stat*, 1907, Tillæg, s. 54

<sup>49</sup> *Politiken*, 19. apr. 1906, s. 2; *Dannebrog*, 19. apr. 1906, s. 2.

<sup>50</sup> *København*, 28. aug. 1904, s. 2.

<sup>51</sup> *Dannebrog*, 19. apr. 1906, s. 2.

<sup>52</sup> Dai 1906, s. 184; *Hof & Stat*, 1907, s. 18, 55, 196, 197; *Dannebrog*, 21. apr. 1906, s. 2.

Kommuneskole, som var en fællesskole for de fattige og derfor uden skoleafgift, og de allerfattigste fik skolemad. De så fysik- og sanglokalet og for pigerne håndarbejdslokalet og gymnastiksalen med opvisning, og Dai nævner, at pigerne også blev undervist i madlavning og andre færdigheder, som var nyttige for dem. Derefter besøg på Rosenborg Slot og Tøjhuset, og om aftenen var der festmiddag på Hotel d'Angleterre. Indbydere var Det Store Nordiske Telegrafelskab og Det Østasiatiske Kompagni, der begge havde betydelige interesser i Kina og muligvis medvirkede til at kommissionen kom til Danmark. Middagen var under foresæde af prins Valdemar og med henved 150 indbudte.<sup>53</sup>

Lørdag den 21. april startede med besøg hos Hofjuveler Michelsen i Bredgade<sup>54</sup> og derefter på Forårsudstillingen på Charlottenborg. Her blev de meget betaget af Hans Ole Brasens maleri „Overskadede Aaleblussere paa Fjorden“ og ville meget gerne købe det. Det var imidlertid solgt til en københavnsk skibsreder, men da denne hørte om det, tilbød han at afstå det til samme pris. Aviserne er ikke enige, om det var Dai Hongci eller Duanfang, der var ivrig efter at købe maleriet.<sup>55</sup> Frokosten blev indtaget hos prins Valdemar efterfulgt af besøg på Børsen med en masse handlende i den imponerende bygning, og de var på Glyptoteket, før de aflagde en afskedsvisit hos udenrigsministeren og tog med færgen til Malmø kl. 19.15. Allerede dagen efter var der i Biograf-Theatret i Vimmelskafte premiere på filmen *Den kinesiske Kommission i København*, som var produceret af Nordisk Films Kompagni.<sup>56</sup>

Ovenstående rids af kommissionens aktiviteter i Danmark fremgår af Dais dagbog, og ved flere af dem er der længere beskrivelser ligesom ved kommuneskolen. Andre medlemmer af kommissionen undersøgte særskilt militære og tekniske forhold med besøg på kaserner og militære øvelsespladser og på fabrikker med fremstilling af bl.a. hestesko, cementmaskiner, motorer til fiskerbåde og apparater til brandalarmering og brandslukning.<sup>57</sup>

<sup>53</sup> *Politiken*, 21. apr. 1906, s. 3, med liste over alle de indbudte, og i øvrigt en underholdende beskrivelse af skolebesøget.

<sup>54</sup> *Berlingske Tidende*, Aften, 21. apr. 1906, s. 2; Dai 1906, s. 185.

<sup>55</sup> *København*, 26. apr. 1906, s. 2; *Randers Amtstavis*, 27. apr. 1906, s. 1; *Viborg Stifts Folkeblad*, 30. apr. 1906, s. 1; *Berlingske Tidende*, 4. maj 1906, s. 2.

<sup>56</sup> Marguerite Engberg: *Registrant over danske film 1896-1914*, Institut for Filmvidenskab, København 1977, bd. 1, s. 50. Den har nr. 106 i Nordisk Films Kompagnis protokol over negativer med en længde på 25 meter.

<sup>57</sup> *Dannebrog*, 21. apr. 1906, s. 1; *Berlingske Tidende*, 20. apr. 1906, s. 3; *Nationaltidende*, 19. apr. 1906, s. 2; *Politiken*, 20. apr. 1906, s. 3.

Dai Hongci slutter sin dagbog for opholdet i Danmark med en kortfattet topografisk beskrivelse: landets beliggenhed og størrelse, dets befolkning, politiske system, undervisning, erhvervsliv og klima med videre. Duanfang har tilsvarende beskrivelser, men mere for de skandinaviske lande tilsammen. Her nævner han bl.a., at de er svage og små lande, der grænser op til de to store lande, Rusland og Tyskland, og at Rusland er det eneste land, der adskiller Norge fra Kina.<sup>58</sup>

Fra turen gennem Sverige omtaler Dai Hongzi, at de i Sverige ikke mødte nogen, der talte kinesisk. Det havde de i Danmark, og han nævner fire ved navn, som havde været i Kina med Store Nordiske Telegraf-selskab.<sup>59</sup> Fra Stockholm berettes endvidere i dagspressen, at kommissionen dér nævnte muligheden af en kinesisk repræsentation i de tre skandinaviske lande med en gesandt i Stockholm.<sup>60</sup>

På rejsen tilbage fra Norge til Berlin gjorde kommissionen den 30. april et par timers ophold i København og spiste til aften på Hotel Bristol. Her fik de tilkaldt en kunsthandler, der medbragte 15 malerier, hvoraf de fem blev købt af kommissionen.<sup>61</sup> I Dai Hongcis dagbog nævnes Danmark endvidere, da de i Berlin aflagde en visit hos den danske gesandt, såvel som hos den svenske og norske, alle med deres navn nævnt,<sup>62</sup> og endelig ved besøget hos den russiske udenrigsminister A. Isvolsky den 20. maj. Han havde været i embedet en uge og var ved udnævnelsen gesandt i Danmark. Det betyder formentlig, at han mødte de ledende medlemmer af kommissionen ved middagen den 17. april hos udenrigsminister Raben-Levetzau.<sup>63</sup>

<sup>58</sup> Duanfang 1918, s. 19b-20a.

<sup>59</sup> Dai 1906, s. 187. Her bruges deres kinesiske navne. Jeg har identificeret en af dem, Hans Christian Schiern (1853-1917), der vendte hjem i april 1905 efter ca. 20 år i Kina, hvor han mest arbejdede for Den Kinesiske Telegrafadministration, se bl.a. Littrup 2022, s. 51-52, 68-70.

<sup>60</sup> *København*, 25. apr. 1906, s. 3, fra Ritzaus Bureau. Et kinesisk gesandtskab i København kom i 1913. Gesandten boede i Berlin og afleverede sine akkrediterer til kongen den 19. december 1913, jf. *Hof & Stat*, 1914, Tillæg, s. 32; *Berlingske Tidende*, Aften, 19. dec. 1913, s. 1.

<sup>61</sup> *Nationaltidende*, 2. maj 1906, s. 2. Med malernes navne og maleriernes titler. Dai 1906, s. 201, nævner, at de blev modtaget i København af en repræsentant for Udenrigsministeriet. Det nævnes ikke i dagspressen.

<sup>62</sup> Dai 1906, s. 201. Dansk gesandt var kammerherre Johan Henrik Hegermann-Lindencrone.

<sup>63</sup> Dai 1906, s. 221; *Hof & Stat* 1907, s. LIV, Tillæg III, s. 55. Han rejste til St. Petersborg med forventet ankomst 10. maj 1906, jf. *Berlingske Tidende*, 8. jun. 1906, s. 3. Udnævnelsen blev meddelt 12. maj, jf. *Dagens Nyheder*, 13. maj 1906, s. 2.

*Konklusion*

Den kinesiske studiekommisjon kom til Danmark på opfordring fra den danske regering, og det var det første land, den besøgte, hvor der ikke var et kinesisk gesandtskab. Fra beretningerne i såvel den danske dagspresse som fra de to kinesiske ledere forekommer modtagelsen og opholdet i Danmark fuldt ud at leve op til, hvad man kunne forvente. De to tilfælde, der er nævnt i indledningen, omtales forskelligt i pressen. Fra banegården kan det skyldes, at indtrykket af Udenrigsministeriets officielle arrangement blev stærkt udfordret af de mange rejsende kombineret med togets oprangering og forsinkelse. Om turen gennem Nationalmuseet var der i mediekredse spekulationer om, hvad kommissionens medlemmer måtte føle, når de så deres lands genstande anbragt sammen med de øvrige folkeslag i den etnografiske samling. Så *Politiken* og *Adresseavisen* var ikke ene om at fremdrage disse episoder, men de gik for langt – og så langt at de blev utroværdige – muligvis fordi de så kommissionens besøg som en god anledning til at stille regeringen og især udenrigsminister Raben-Levetzau i et dårligt lys.